

1 JULI 1912.

AFLEVERING 5.

REDACTIE:

E. HEIMANS, AMSTERDAM,
JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE:

JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATRICE:

A. W. L. VERSLUYS-POELMAN,
2^e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

Prijs per jaar f 4.80.

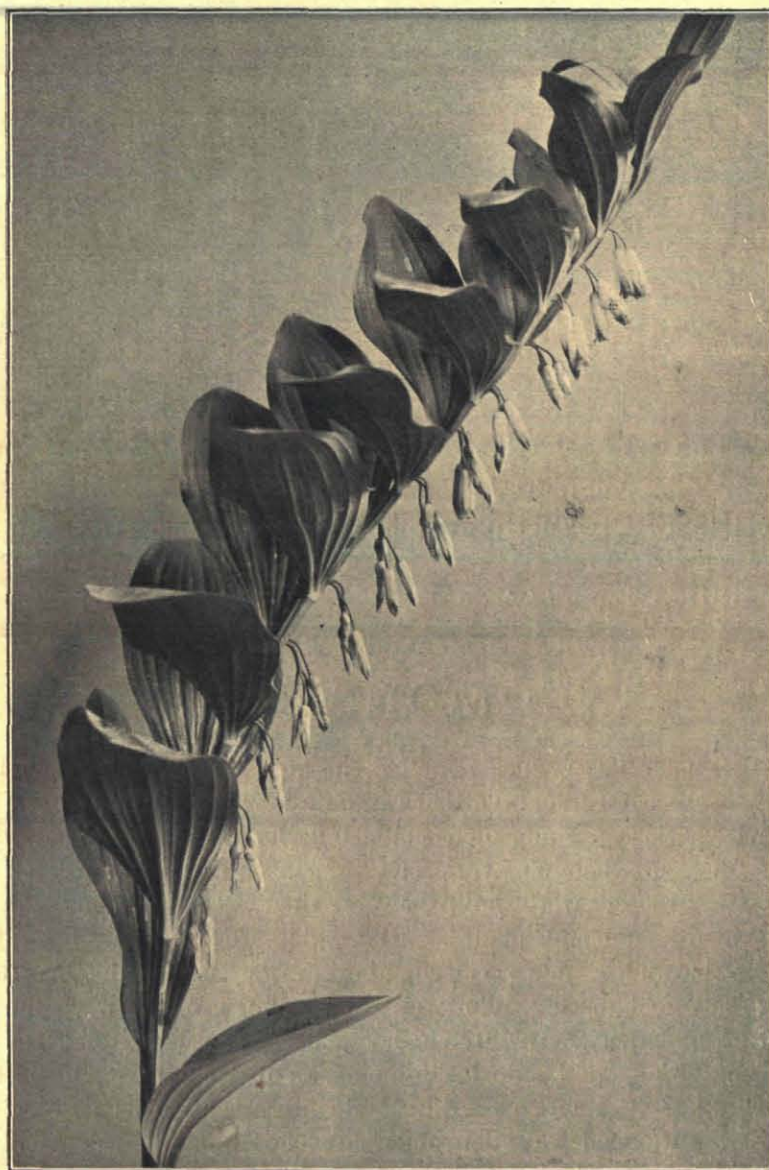
SALOMONSZEGEL.

EN paar jaren geleden heb ik in mijn boek „Omgang met Planten“ het een en ander verteld van mijn bevindingen omtrent de Salomonszegeltjes en sinds dien tijd heb ik die mooie en interessante plantjes niet uit het oog verloren. Hoe meer ik er van te zien krijg, des te groter wordt mijn bewondering. 't Is stellig een van de meest veranderlijke eenzaadlobbige planten. De onderaardsche stengel, zoowel als de bebladerde en bloemdragende spruiten, die aan het licht komen, vertoonen heel bijzondere groeiverschijnselen, die wel waard zijn, een voorwerp uit te maken van nauwgezet onderzoek. Gedurende het geheele jaar is de plant in de een of andere van zijn belangwekkende toestanden aan te treffen, eerst de ontspruitende blad en bloeitakken in Maart en April, dan de interessante bloei, de vruchtvorming, vervolgens het uitloopen van den onderaardschen eindknop, die licht en luchtschuw voortgroeit, maar toch altijd op een bepaalden afstand van de oppervlakte tracht te blijven en dus aan hellingen allermerkwaardigste rijzingen en dalingen kan vertoonen.

Ook de groeispruit, die boven den grond komt, vertoont heel bijzondere bewegingen. Die stengel bestaat uit een aantal geledingen, tot vijf-en-twintig

toe, en aan iedere knoop staat een blad. Aanvankelijk, dat is in de winterknop of in de lentespruit heel duidelijk te zien, staan de bladeren zuiver afwisselend.

Bloemendaatsche duinen, 1 Juni 1912.

Reuzenvorm van Salomonszegel.

Doch naarmate ieder stengellid zich strekt, maakt het een draai, het eene lid naar rechts, het volgende naar links, het daarop volgende weer naar rechts

enzoovoort en zoo komen dan aan den min of meer gebogen stengel de bladeren in twee rijen opwaarts gericht te staan, de onderzijde van den stengel vrij latend voor de bloemen, die daar benedenwaarts groeien. Van eigenlijk hangen is geen sprake, daarvoor zijn de bloemsteeltjes veel te strak en stevig. Het einde van den bloeienden twijg is eerst omlaag gericht, maar verheft zich tegen het einde van den bloeitijd, zoodat de tak dan zelfs een s-vormige kromming gaat vertoonen.

De bladeren zijn zeer verschillend van vorm en afmeting. Soms vindt men Salomonszegeltjes met lange, spitse, spichtige, smalle bladeren, vijftien centimeter lang, bij drie centimeter breed, een andermaal zijn ze eirond of elliptisch, wel tot acht centimeter breed toe. Deze breedere bladeren hebben ook een veel forscher nervatuur: negen of elf lengtenerven, die aan de onderzijde van het blad in duidelijk relief naar buiten treden en de groote bladvlakte mooi spannen en dragen. In die smalle bladeren daarentegen vallen de nerven lang niet zoo bijzonder op.

De stand van de bladeren aan den stengel is ook aan veel afwisseling onderhevig. Doorgaans staan ze bij 't begin van den groei flink omhoog, de eene rij maakt dan met de andere een hoek van ongeveer 60° en dan ziet de plant er het aardigst uit. Langzamerhand evenwel gaan de bladeren wentelen om hun lengte-as, zoodat dan ten slotte de beide rijen in één vlak komen te liggen. Op

de eene standplaats gebeurt dit wat eerder dan op de andere. In den regel nemen de bladeren dien nieuwen stand aan tegen het einde van den bloeitijd. 't Is dan niet meer noodig, dat de bloemen duidelijk zichtbaar zijn en waarschijnlijk is 't gewenscht, dat de vruchten nu verder rijpen in de schaduw, een omstandigheid, die zich ook bij veel andere planten doet gelden. Tot het eind van den herfst blijven de bladeren dien vlakken stand behouden. Dan gaan ze vergelen en afvallen en de groote, donkerblauwe bessen zijn dan den heelen winter door aan de ontbladerde stengels te zien, die eerst in 't vroege voorjaar omvallen en dan het bekende zegelmerk aan den wortelstok achterlaten.

Hoe langer hoe meer yind ik in onze duinen een groeivorm, die geheel en

Bloemendaalsche duinen, 1 Juni 1912.
Bloemtrossen van Salomonszegel.

al van den normalen afwijkt, Deze stengels verzuimen het, om bij het ontluiken beurtelings den draai rechts en links te nemen; ook gaan ze zich niet krommen, zoodat de spruiten loodrecht komen te staan met de bladeren, zuiver afwisselend tegenover elkander. Om het noodige licht te verkrijgen, zijn die bladeren dan wel genoodzaakt om ver van den stengel af te staan; ze maken er dikwijls genoeg een rechten hoek mee.

Ik vermoed, dat we dit verschijnsel te danken hebben aan de aanwezigheid van de konijnen, de lieve diertjes die in zoo velerlei opzicht de ontwikkeling van de duinflora beheerschen. Bijna zonder uitzondering vind ik die rechte spruiten in de nabijheid van konijnenholen of op plekken waar konijnen zijn gedolven. De wortelstok is dan diep onder 't zand bedolven geraakt en de opkomende spruit heeft dan zoo'n dikke zandlaag te doorworstelen gehad, dat hij, boven gekomen, zich niet meer elegant kon ontwikkelen met buiginkjes rechts en links en maar stugjes in zijn rechten groei bleef volharden. In zeer veel gevallen brengen dergelijke spruiten hun bloemen niet tot ontwikkeling, men vindt dan in de bladoksels niets dan rechtopstaande rudimentjes. De enkele, die normale bloemen voortbrengen, weten er geen raad mee, hoe ze die mooi vrij van de ruimte zullen laten genieten, hun bloemen hangen naar beide kanten stijf tegen den stengel aan. Rijpe vruchten heb ik van dezen vorm nog niet kunnen inzamelen.

In de Flora's vindt men meestal opgegeven, dat de gewone Salomonszegel (*Polygonatum officinale*) een of twee bloempjes heeft in de oksels der bladeren. In dezen zomer kunt ge u er gemakkelijk van overtuigen, dat dit lang niet juist is, want bijzonder talrijk zijn de stengels, waaraan groepjes van drie, vier, zelfs vijf bloempjes in de bladoksels zijn te vinden. Het hierbij afgebeelde exemplaar vertoont in zijn bladoksels respectievelijk 2, 3, 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3, 3, 2 en 2 bloemen. 't Is er een van een groot aantal, die ik aantrof in en om een klein berkenboschje in de duinen. De planten waren zoo groot en fors, zoo rijkbloemig, dat ik ze uit de verte eerst hield voor veelbloemige Salomonszegels (*Polygonatum multiflorum*), maar de kantige stengels en de vorm der bloemen lieten geen twijfel toe; we hebben hier wel degelijk met het gewone Salomonszegeltje te doen, maar dan met reuzenvormen. Misschien is de standplaats bijzonder gunstig, wellicht ook heeft de zonnzomer van verleden jaar hier zijn invloed doen gelden.

Dat het laatste 't geval is, geloof ik stellig; bij een menigte andere planten vind ik dit jaar bijzonder rijken groei en weelderige ontwikkeling. Om maar eens in de buurt van de Salomonszegels te blijven, de wilde Asperges zijn dit jaar veel hoger en rijker dan in vorige jaren, niet alleen de gewone typische vorm, maar ook de kruipende variëteit (*Asparagus officinalis prostratus*). Ik weet er een paar te staan, die ik jaar in jaar uit in de gaten houd, en die hebben zich dit jaar bijzonder goed ontwikkeld, ja, enkele spruiten gevormd, zoo krachtig, dat ze zich uit den liggenden stand al half hebben omhoog gericht. In gewone jaren zijn die asperges vrijwel tweehuizig; thans vind ik er heel wat met tweeslachtige bloemen.

Een ander merkwaardig voorbeeld van rijker ontwikkeling geeft de Geldersche roos, die dit jaar, meer en duidelijker dan in andere jaren, stampers en meeldraden in min of meer rudimentairen vorm vertoont in de geslachtlooze lokbloemen aan den omtrek van zijn tuilen. Het zal u niet moeilijk vallen, nog meer voorbeelden te vinden.

Intusschen is deze reuzenvorm van de Salomonszegel vroeger al dikwijls waargenomen en wellicht onder verschillende namen beschreven, nu eens als een bastaard tusschen de veelbloemige en de gewone Salomonszegel (*P. polygonatum* $\times$ *multiflorum*), dan weer als (*P. mixtum* of als *P. polygonatum* var. *ambiguum*).

Het merkwaardige van dezen vorm is, dat de bloemgroepjes in de bladoksels toch weer tweeledig zijn; ze bestaan uit één alleenstaand bloempje en een klein trosje, dat twee, drie of vier bloempjes telt. Tot nu toe vond ik er geen met twee veelbloemige trosjes in den bladoksel. Nog iets. Het komt bij Salomonszegel heel dikwijls voor, dat de bovenste bloemen aan den stengel, soms twee, drie stel, soms zelfs alle, geen stampers bevatten, dus zuiver mannelijk zijn. Vooral bij armoedige exemplaren is dat zeer dikwijls het geval. Mijn reuzenzegeltjes echter maken tot boven aan toe flinke tweeslachtige bloemen; een enkele keer vond ik, dat een van de twee bovenste bloempjes mannelijk was. Mij dunkt, dat is alweer een bewijs ervoor, dat we hier niet te doen hebben met een variëteit, maar eenvoudig met onder gunstige omstandigheden krachtig ontwikkelde exemplaren, zooals ze zeker, als ge er naar zoekt, dit jaar ook nog wel op andere plaatsen te vinden zijn.

't Is nog al plezierig, dat mijn vindplaats, menschelijkerwijs gesproken, voorloopig nog wel ongerept zal blijven, want dat boschje ligt midden in een zorgvuldig bewaakt jachtgebied, en nog voor vele jaren buiten bereik van bollenveld-afgraverij of villabouw. Ik kan dus op mijn gemak voor de liefhebbers rijpe zaden inzamelen, maar voor het vlugge ontkiemen kan ik niet instaan. Ook kan ik het volgend jaar gaan zien, of de spruiten weer even weelderig tot ontwikkeling komen. Het eenige gevaar voor onverwachte verstoring dreigt van de zijde der konijnen.

JAC. P. TH.

Bloemendaatsche duinen, 1 Juni 1912.
Rechtgroeijende vorm van Salomonszegel.